

ÎNDREPTAR PENTRU ORGANIZAREA INSTRUCȚIEI SOCIOLOGICE ÎN ȘCOLILE DE PREGĂTIRE S.S.T.

A. INSTRUCȚIUNI GENERALE

Instrucția sociologică, care constituie tema săptămânii a doua a școlilor de pregătire S.S.T., comportă:

1. Un număr de lecții:

- a) de familiarizare cu structura și prefacerile realității sociale;
- b) de informare asupra realității sătești a României și, deosebit, de orientare în ținutul unde se găsește școala și în care vor lucra membrii ei; și
- c) de obișnuire cu metoda de cercetare a acestei realități.

2. Un număr de lucrări practice de fixare a cunoștințelor de teorie și metodă.

Instrucția va fi făcută de: 1. Directorul de studii ori de unul dintre comandanți, în caz că acesta este specializat în cercetări și statistică și 2. de personalități din afara taberei, reputate pentru cunoașterea ținutului (autorii de cercetări care lămuresc probleme ale acestuia, directori de muzee, de reviste regionale, directori de fabrici, medici veterinari, ingineri-șefi ai ținutului și județeni), ori a metodei monografice și a teoriei sociologice (conducători de Echipe monografice ce activează în ținut și directori de Regionale ale Institutului de Cercetări Sociale). Spre a avea asigurată colaborarea acestor personalități din afara Școlii la data convenabilă, directorul de Studii și Comandantul care-l ajută se [vor] informa, în întâiele zile de ședere în localitatea unde funcționează Școala, despre personalitățile care ar trebui invitate și vor face neîntârziat invitațiile, fie verbal, dacă lucrul e cu putință, fie în scris ori telegrafic, dacă e nevoie. E de căutat ca, dintre acești invitați, cei ce ar putea ține lecții de metodă și teorie ori să dea prezentări de ansamblu ale ținutului să fie la Școală în chiar săptămâna consacrată Instrucției sociologice. Ceilalți invitați pot fi repartizați pe tot intervalul celor patru săptămâni; când e cu putință, lecția lor despre o problemă a ținutului e bine să fie făcută cu prilejul unei vizități (de muzeu, săpături arheologice, de spital, ferme

zootehnice și agricole, de păduri și pepiniere, de fabrică, de șosea în curs de modernizare etc.).

Intenția urmărită prin săptămâna de instrucție sociologică este aceea de a da tinerilor care prestează Serviciul Social: 1. minimum de teorie sociologică, necesar pentru a înțelege realitatea socială și îndeosebi pe cea românească; 2. minimum de deprinderi metodice necesar pentru a face față cerințelor activității de cercetare a echipelor S.S.T.; 3. o cunoaștere măcar sumară a complexului problemelor pe care le ridică România rurală și a corelației dintre ele.

Cunoașterea aceasta a nevoilor satului românesc este punctul de plecare al acțiunii de creare a spiritului de pionier care constituie obiectivul pedagogic al S.S.T. Apelul pentru ca generația tânără să-și fixeze ca temă buna organizare a țărânimii, acceptând greutățile statului la țară, este consecința firească a cunoașterii stării satului românesc. Spre a ajunge la efectul acesta, urmărit, lecțiile despre starea realității sătești românești și locul ei în întreaga viață românească trebuie bine pregătite și cu căldură prezentate.

Lecțiile de teorie sociologică și de metodă trebuie ținute în perspectiva acelorași idei. Scopul lecțiilor de teorie sociologică și de metodă nu este acela de a face sociologi din veterinari, medici, agronomi, avocați, ci cel de a le deschide perspectiva de ansamblu, de a-i ajuta să-și vadă domeniul de activitate alături de toate celelalte, pe care le cere viața națiunii și problemele pe care le ridică starea de azi a realității românești meseriei lor.

Cunoștințele de teorie și metodă nu vor fi predate deci abstract, ci pragmatic, raportate fără încetare la funcția lor de a face cu puțință cunoașterea stării și a nevoilor mediului, în care vor lucra toți cei ce trec prin școlile de pregătire ale S.S.T.

În vederea instrucției sociologice, fiecare școală dispune de o bibliotecă, cu următorul cuprins:

D. Gusti: *Cunoaștere și acțiune în serviciul națiunii*, 2 vol., București, 1939.

D. Gusti–Tr. Herseni: *Elemente de Sociologie*, București, 1939.

H.H. Stahl: *Monografia unui sat*, București, 1937.

„Sociologie românească“, I–III.

„Arhiva pentru Știința și Reforma Socială“, VIII–XV.

„Buletinul Institutului Social Român din Basarabia“, I.

„Revista Institutului Social Banat–Crișana“, colecția completă.

Institutul Social Banat–Crișana: *Belinți*.

„Observatorul social economic“, ultimii 5 ani.

„Buletinul Societății Regale de geografie“, ultimii 5 ani.

Enciclopedia României (2 vol.).

M. David: *Considerațiuni geopolitice asupra statului român*, Iași, 1939.

I. Simionescu: *Țara noastră. Natură. Oameni. Muncă*, București, 1937.
„Anuarul statistic 1937/1938“.

V. Mihăilescu: *România, geografie fizică*, București, 1936.

I. Lupaș: *Istoria românilor*, București, [1927].

Dr. G. Banu: *Sănătatea poporului român*, București, 1935.

Dr. G. Banu: *Mortalitatea infantilă în România*, București, 1931.
Statistica agricolă 1937.

P. Sterian: *Idealul panromânesc și dezvoltarea economică a țării*, București, 1938.

Ion Claudian: *Alimentația poporului român în cadrul antropogeografiei și istoriei economice*, București, 1939.

C. Rădulescu-Motru: *Românismul*, București, 1936.

N. Bălcescu: *Scrisori istorice*, col[ecția] Cartoajan.

M. Kogălniceanu: *Scrisori și discursuri*, col[ecția] Cartoajan.

M. Eminescu: *Scrisori politice*, col[ecția] Cartoajan.

Acestui stoc comun i se adaugă în fiecare ținut un număr de cărți care înlesnesc înfățișarea stărilor și problemelor ținutului respectiv.

ȚINUTUL OLT

„Arhivele Olteniei“, ultimii 10 ani.

Ion Conea: *Corectări geografice în istoria românilor*, vol. I, București, 1938.

C.D. Ionescu: *Prin munții Mehedinților*.

„Vatra“, anul în curs (Craiova, Regionala Serviciului Social).

ȚINUTUL BUCEGI

G. Vâlsan: *Câmpia Română*, București, 1915.

V. Mihăilescu: *Vlășia și Mostiștea*, București, 1925.

V. Mihăilescu: *Bucureștii*, București, 1935.

G.M. Petrescu Sava [semnat Gh. Zagoriț]: *Târguri și orașe între Buzău, Târgoviște și București*, București, 1915.

ȚINUTUL MAREA

„Analele Dobrogei“, ultimii 10 ani.

„Dobrogea de Sud“, numerele care au apărut.

C.D. Constantinescu-Mircești: *Un sat dobrogean Ezibei*, București, 1939.
La Dobroudja, Editura Comisariatului Paris.

Anastase N. Hâciu: *Aromânii*, Focșani 1936.

M.D. Ionescu: *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*.

N. Dașcovici: *Dunărea noastră*, București, f.a.

N. Dașcovici: *Marea noastră sau regimul strămtorilor*, Iași, 1937.

ȚINUTUL DUNĂREA DE JOS

P. Cazacu: *Moldova dintre Prut și Nistru*, Iași, [1924].

P. Cazacu: *Zece ani de la Unire*, București, f.a.

I. Nistor: *La Bessarabie et la Bucovine*, [Editura Comisariatului Paris], București, 1937.

ȚINUTUL NISTRU

Boris Malski: *Olăneștii*, [Cetatea Albă], 1939.

P. Ștefănuță: *Folclor de pe Valea Nistrului de Jos*, 1938.

P. Cazacu: *Moldova dintre Prut și Nistru*, Iași, [1924].

P. Cazacu: *Zece ani de la Unire*, București, f.a.

I. Nistor: *La Bessarabie et la Bucovine*, București, 1937.

ȚINUTUL PRUT

V. Tufescu: *Dealul Mare-Hârlău*, București, [1937].

P. Cazacu: *Moldova dintre Prut și Nistru*, Iași, [1924].

P. Cazacu: *Zece ani de la Unire*, București, f.a.

I. Nistor: *La Bessarabie et la Bucovine*, București, 1937.

ȚINUTUL SUCEAVA

N. Iorga: *Românii bucovineni*.

Casian Țopa: *Monografia sanitară a circumscripției Vașcăuți*, Cernăuți, 1937.

ȚINUTUL SOMEȘ

Tiberiu Morariu: *Viața pastorală în Munții Rodnei*, București, 1937.

Gh. Vornicu: *Maramurășul* (Cunoștințe folositoare), București, [1929].

C. Brăiloiu: *Bocete din Oaș*, București, 1938.

N. Iorga: *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească la 1906*, București, 1939.

La Transylvanie, Editura Comisariatului Paris.

I. Dermer și Ioan Marin: *Maramureșul românesc*, București, f.a.

ȚINUTUL MUREȘ

Rusu-Șirianu: *Moșii*.

Silvestru Moldovan: *Ardealul*, 2 vol., Brașov, 1911, 1913.

N. Iorga: *Neamul românesc în Ardeal și Țara ungurească la 1906*, București, 1939.

La Transylvanie, Institut d'Histoire Nationale de Cluj, București, 1938.

Ion L. Ciomac și Valeriu Popa-Necșa: *Munții Apuseni*, București, 1936.

Petru Suci: *Zece ani de viață românească. Județul Turda*, Turda, 1929.

Petru Suci: *Țara Moșilor. Regiunea industriei lemnului*, Cluj, 1928.

M. David: *Munții Apuseni (Masivul Bihorului)*, București, 1922.

ȚINUTUL TIMIȘ

Emil Petrovici: *Folclor din Valea Almăjului (Banat)*, București, 1935.

Francisc Griselin: *Istoria Banatului timișan*, București, 1926.
G. Popoviciu: *Istoria românilor bănățeni*, Lugoj, 1904.
G. Popoviciu: *Memorii cu privire la integritatea Banatului*, Caransebeș, 1929.
Călăuza Banatului.
T. Filipescu: *Voivodina Sârbească*, București, 1929.
Damian Izverniceanu: *Banatul* (Cunoștințe folositoare), București, f.a.
Ion Popovici Bănățeanu: *În lume*, București, f.a.
Victor Vlad Delamarina: *Poezii*, București, 1922.
Gheorghe Gârda: *Bănatu-i fruncea!*, București, f.a.

Pentru unele orașe sediu de Școală au mai fost adăugate cărți cu privire la împrejurimile acestui oraș. Astfel:

Deva: Victor Șuiaga-Octavian Floca: *Ghidul județului Hunedoara*, Deva, 1936.

P. Neamț: Preot C. Mătasă: *Călăuza județului Neamț*, București, 1929.

Partea a doua a bibliotecii, ca și partea [a] treia, este compatibilă de întregiri. Directorul de Studii o va completa cu scrierile asupra județului și a orașului unde funcționează Școala, cu eventualele monografii despre satele din ținut și, îndeosebi, cu operele clasicilor și scriitorilor originari din ținut și cu cele a căror acțiune se petrece acolo. Astfel, de pildă, nu trebuie să lipsească în biblioteca școlii din Năsăud *Ion* al lui Rebreanu, care se petrece în jurul acestei capitale grănicerești, sau poeziile lui Coșbuc, pline de viața țărănească a românimii năsăudene sau, în biblioteca de la Piatra, Creangă și Hogaș.

Biblioteca are rostul, întâi de toate, să înlenească Directorului de Studii și celor care-l ajută, pregătirea lecțiilor de instrucție sociologică pe care urmează să le țină. În programa analitică alăturată, ei găsesc pentru fiecare lecție indicații asupra cărților ce trebuie să consulte.

Biblioteca trebuie să fie pusă, în orele de repaus, și la dispoziția tinerilor ce-și prestează Serviciul Social.

Ea trebuie folosită, apoi, pentru alimentarea discuției în ședințele de seară, fie că se dau cărți din bibliotecă spre citit și prezentat unora dintre membrii Școlii, fie că Directorul de Studii, colaboratorii săi sau personalitățile invitate în tabără prezintă un scriitor al regiunii sau o problemă.

Lucrările practice e bine să fie făcute cu chibzuială. Să nu se pornească întreprinderi ce nu pot fi duse la capăt: recensăminte sau monografii de sate. Ci să se facă exerciții de completat formulare de recensământ, de luare de informații de la țărani și de consemnare de informații. Lucrările practice ale școlii au menirea să familiarizeze cu satul, să trezească gustul pentru cercetare și să formeze deprinderi de meticulozitate în completarea formularelor statistice și în înregistrarea informațiilor. În cursul lor e bine să fie descoperite elementele cu aptitudini speciale

pentru cercetare. Cercetări propriu-zise urmează să fie pornite de-abia în cursul campaniei de lucru în sate.

B. PROGRAM ANALITIC

I. Teoria cercetărilor monografice (Structura și prefacerile realității sociale)

1. *Rostul cunoașterii sociologice.* Sociologia, în concepția noastră, nu face cercetări numai spre a înlesni înțelegerea realității sociale, ci și spre a face cu putință reforma socială, adică mai buna organizare a acestei realități.

Cercetarea făcută numai cu gândul înțelegerii se poate mărgini, poate izola un fragment al realității sociale. Folcloriștii, geografii, economiștii studiază aspectul vieții sociale care îi interesează: portul, cântecele bătrânești, tipurile de sate, bugete și variații de prețuri.

Cu totul dimpotrivă, cercetarea făcută în vederea acțiunii. Aceasta, vrând să aibă priză asupra realității, trebuie să răzbească până în centrul vieții acesteia, până în regiunea unde se decide comportarea ei, și să cunoască toate faptele care ușurează desfășurarea ei sau o stânjenesc. Ca să știi cum pornești și ce să faci, când vrei să organizezi mai bine un sat, o regiune, o țară, nu e de-ajuns să cunoști câteva detalii de istorie, de folclor, de geografie, economie sau demografie. Ci e nevoie să cunoști toate fețele acestea, legătura intimă dintre ele și puterea de viață a unității sociale respective.

De consultat: D. Gusti: *Cunoaștere și acțiune în serviciul națiunii*, Cap. II și III; D. Gusti–Tr. Herseni: *Elemente de Sociologie*, Cap. I; A. Golopenția: *Rostul actual al Sociologiei în „Sociologie românească“ II, 1 și Rolul științelor sociale în noua tehnică administrativă în „Sociologie românească“ III, 4–6.*

2. *Realitatea socială.* Realitatea socială se deosebește de realitatea anorganică a naturii moarte și de realitatea organică a celorlalte viețuitoare prin faptul că este alcătuită din oameni dotați cu conștiință.

Oamenii sunt totdeauna cuprinși în *unități sociale*: fac parte dintr-o familie, sunt cetățenii unui anume sat sau anume oraș dintr-un stat, sunt dintr-un anume neam.

Unitățile sociale dănuiesc mai mult de o viață de om. Ele durează secole, generațiile perindându-se prin ele ca într-un tipar.

Aceste unități sociale, care constituie arma de căpetenie a afirmării omului în univers (întreaga civilizație e strâns legată de faptul că omul trăiește în societate; — izolat, omul n-ar fi cu mult deosebit de animalele câmpului), sunt cultivate de membrii lor. Atunci când alte grupuri de oameni primejduiesc unitatea lor

socială, membrii ei sunt gata să și-o apere cu viața (cazul tentativelor de cotopire a unei nații de altă nație). Adeziunea aceasta, uneori rațională și conștientă, dar de cele mai multe ori afectivă și neștiută a membrilor unei unități sociale la această unitate constituie motorul acesteia, numit *voința socială* a membrilor ei. Omul nu poate trăi decât în societate; dar el poate să se dezlipească dintr-o unitate socială și să treacă într-alta (așezare în alt sat, mutare în oraș) ori să schimbe constituția unității sociale din care face parte, așa încât aceasta să devină altfel de unitate (schimbarea unui sat în oraș prin activitatea economică și culturală a locuitorilor lui, retrogradarea unui orașel la starea de sat prin plecarea unora dintre locuitori și acceptarea din partea altora a scăpătării). Toate aceste transformări sunt urmarea unor schimbări în voința socială a unității respective. Cunoașterea acesteia este dar, scopul principal al tuturor cercetărilor consacrate realității sociale. Voința socială constituie pulsul care ne îngăduie să ne dăm seama de vitalitatea unei anume unități sau să constatăm starea de criză în care se găsește.

Uneori, conducătorii și membrii unei unități sociale izbutesc să surprindă voința socială a unității lor. Această voință socială ridicată în conștiințe și prezentă acolo ca o idee precisă despre viitorul unității sociale este *idealul social*.

Fiecare unitate are *manifestări economice și spirituale* destinate să satisfacă trebuințele de hrană, adăpost și înțelegere ale oamenilor care o compun.

Nevoia acestora de a fi organizați într-un fel, care n-ar putea fi satisfăcută dacă fiecare s-ar comporta după bunul său plac, atrage după sine o serie de *manifestări politico-administrative și etico-juridice*. Cele dintâi orânduiesc conviețuirea membrilor colectivității, potrivit normelor cuprinse în normele etice și consecințele juridice ale acestora.

Toate unitățile sociale sunt așezate undeva pe glob, legate de o bucată a pământului, cu clima, vegetația și forma lui. Acest *mediu cosmologic* condiționează în mod vădit manifestările unității sociale și, cu deosebire, pe cele economice. Manifestările unităților sociale mai sunt condiționate atât prin rasa, adică prin formația fizică și psihică a oamenilor ce le compun (*cadru lor biologic și psihic*), cât și prin trecutul lor, adică prin concretizările în orânduiele politice și juridice și în creații culturale și produse economice ale vieții lor anterioare (*cadru istoric*).

Voința socială a unităților poate fi cunoscută prin stabilirea măsurii în care membrii unei unități sociale izbutesc, prin manifestările lor, să domine cadrele acestei unități. Un sat așezat pe un pământ sărac și cu un trecut clăcășesc, de pildă, care biruie aceste condiționări având o viață economică înfloritoare, în urma unei munci mai intense, a folosirii cunoștințelor tehnice, a recursului la ocupații anexe este vital și capabil de progres. Dimpotrivă, un sat de urmași de moșneni sau de mazili, înzestrat cu pământ bun, care [a] înmărmurit în tehnica de lucru apucată din bătrâni, are manifestări economice mizere.

Unitățile sociale a căror voință socială e activă evoluează: ființarea lor are înfățișarea unui *proces* de succesive transformări.

Unitățile sociale, la rândul lor, nu sunt nici ele izolate, ci viețuiesc alături de alte unități de același fel (sat lângă sat) sau sunt înglobate în unități sociale mai mari (satul în stat): sunt în *relații* cu numeroase alte unități. Ca atare, voința lor socială e uneori stimulată prin unitățile cu care sunt în relații, alteori stânjenită sau sugrumată.

Cine pornește să organizeze mai bine o unitate socială trebuie să cunoască voința ei socială. Pentru a răzbi la ea e nevoie însă să cunoști toate manifestările ei și toate cadrele vieții ei actuale. Acesta e motivul pentru care cercetările noastre, menite să facă cu puțință acțiunea de îmbunătățire, sunt integrale și nu fragmentare.

De consultat: D. Gusti–Tr. Herseni: *Elemente de Sociologie*; Tr. Herseni: *Un sistem de Sociologie, Etică și Politică* în „Arhiva pentru Știința și Reforma Socială“, XI, 1–4.

3. *Scopul cercetării: Știința națiunii.* Dintre toate unitățile sociale, două sunt decisive: familia, în bună parte de ordin biologic, prin faptul că în ea se perpetuează viața speței umane, și colectivitatea politică, care constituie unitatea propriuzis socială, națiunea.

Când studiem sate sau orașe, ori pături sociale, trebuie să ne raportăm fără încetare la națiune. Toate aceste unități sociale sunt în relații cu națiunea; voința lor socială se găsește în permanență sub înrâurirea ei.

Numai națiunea este o unitate socială care-și ajunge sieși. Termenul de drept public *suveranitate*, care se aplică națiunilor cu stat propriu, exprimă acest fapt.

Studiul *Știința națiunii* din „Sociologie românească“, II, 2–3 al prof[esorului] Gusti cuprinde o analiză a manifestărilor și cadrelor unității sociale primordiale care e națiunea și o înfățișare a rostului ce le revine cercetărilor de sate, de orașe, și de regiuni în perspectiva ei.

Toate cercetările întreprinse în ultimii 15 ani de Institutul Social, de Fundația „Principele Carol“, continuate azi de Institutul de Cercetări Sociale în cadrul Serviciului Social, au menirea de a face cunoscută țara românească. Prin ele, tot mai multe din atât de variatele „țări“, „văi“ și părți ale țării sunt lămurite. Deși întreprindem aceste cercetări ca o orientare prealabilă acțiunii Serviciului Social, ele folosesc tuturor celor chemați să organizeze realitatea românească, și cu deosebire conducătorilor ei politici și administrativi.

Toți conducătorii de state năzuiesc azi la o administrare „planificată“, la „planificare“. Adică la o administrație care să pornească de la o cunoaștere prealabilă temeinică a „țărilor“, adică a regiunilor atât de individualizate din care sunt alcătuite și de la o coordonare a lor bine chibzuită. Miile de tineri din Serviciul

Social reprezintă o unealtă incomparabilă pentru inventarierea și lămurirea țării noastre, până acum atât de puțin cunoscute de noi, românii.

Ne cunoaștem fiecare într-o oarecare măsură regiunea natală și poate câteva alte locuri în care am ajuns. Dar experiența de felul acesta e până acum inedită, neștiută. Ca țara să poată fi administrată mai în cunoștință de cauză, diferențiind administrația în fiecare parte a ei după nevoile locale, e nevoie să avem la îndemâna tuturor administratorilor suficient de multe cercetări care să lămurească problemele fiecărei regiuni.

Explorarea de stil mare pe care o întreprind de ani de zile Seminarul de Sociologie din București, Institutul Social și Fundația Regală „Principele Carol” urmărește să închege canavaua aceasta mare de cunoștințe amănunțite asupra diferitelor regiuni ale țării românești. Harta aceasta mare sociologică în curs de elaborare este tema cercetărilor noastre și obiectul a ceea ce prof[esorul] Gusti numește *Știința națiunii române*.

De consultat: D. Gusti: „*Știința națiunii*”, „Sociologie românească”, II, 2–3; C. Rădulescu-Motru: *Românismul*; Gusti: *Cunoaștere și acțiune în serviciul națiunii*, capitolele *Sociologia monografică, știința a realității sociale și Monografia, o misiune administrativ-politică*; D. Gusti–Tr. Herseni: *Elemente de Sociologie*, capitolul XVI; A. Golopenția: *Rolul științelor sociale în noua tehnică administrativă*, „Sociologie românească”, III, 4–6; Ion Conea: *Sugestii și indicații geohistorice pentru numirea marilor unități administrative ale României*, „Sociologie românească”, III, 4–6.

II. Starea de azi a României

4. *Situația geopolitică*. Țara noastră are trei fețe: spre Europa centrală, spre Europa răsăriteană și spre Balcani. Lungimea totală a frontierelor este de 3 400 km din care 454 km, frontiere maritime. Cea mai lungă frontieră este spre U.R.S.S. — 812 km, [urmează frontierele] spre Iugoslavia — 755,3 km, spre Bulgaria — 601,4 km, spre Ungaria — 627 km, spre Polonia — 346 km și litoralul Mării Negre — 454 km. Suprafața totală a țării este de 295 049 km². Populația atinge în august 1939 cifra de 20 000 000.

În jurul țării românești, cu excepția ungarilor de origine mongolă, toate celelalte neamuri sunt slave. Densitatea locuitorilor pe km² este de 63. Principalele cursuri de apă sunt: Dunărea — 1 075 km, Nistrul — 924 km, Mureșul — 883 km, Prutul — 860 km, Oltul — 560 km, Siretul — 535 km, Ialomița — 330 km, Argeșul — 290 km, Bistrița — 280 km, Someșul — 230 km. Orașe cu peste 100 000 de locuitori am avut șase în 1930: București, Chișinău, Cernăuți, Iași, Cluj, Galați. Azi li se vor fi adăugat, probabil, Brașovul, Timișoara, Oradea.

Specificul nostru economic fiind agricultura, multe orașe n-au pierdut caracterul rural de la obârșie. Orașele din Transilvania s-au format în jurul cetăților. În celelalte ținuturi, orașele provin din vechi iarmaroace, centre administrative,

porturi, centre miniere. Populația tuturor centrelor urbane se ridica în 1930 la 4 000 000 locuitori, adică abia 19 procente din aceea a țării întregi. Fondul orașelor este românesc în majoritatea cazurilor.

Distribuția așezărilor omenești pe teritoriul României n-o dictează și n-o explică elementele mediului geografic singure, ci ele cu istoria laolaltă. Satele sunt *neregulate* (risipite), cele din munți sau de pe coline; *lungi* pe malurile râurilor; *ramificate* în depresiuni; *adunate*, compacte, în șes, cu forme rotunde sau poligonale (I. Conea). Forma aceasta din urmă se datorește adeseori intervenției statului.

Față de celelalte state, România n-are tendințe de cucerire a teritoriilor străine, ci de apărare dârză a drepturilor ei străvechi asupra actualelor hotare.

Situația în lume a României este în funcție de marile puteri ale momentului de față: Franța, Anglia, Statele Unite, U.R.S.S., Germania, Italia și Japonia și de vecinii ei: Turcia, Grecia, Iugoslavia, Ungaria, Polonia.

Anglia și Franța au oferit garanție pentru teritoriul nostru împotriva oricărei agresiuni. Politica de rezistență națională formează azi politica poporului român.

De consultat: A. Golopenția: *Contribuția științelor sociale la conducerea politicii externe*, „Sociologie românească“, II, 5–6; Ion Conea: *O știință nouă: Geopolitica*, „Sociologie românească“, III, 9–10; M. David: *Considerațiuni geopolitice asupra statului român*; Ion Simionescu: *Țara noastră*, cap. III; Ion Conea, *Geografia satului românesc*, „Sociologie românească“ 1937, 2–3; *Enciclopedia României*, vol. I, cap. I, p. 45–51; *Breviarul statistic al României*, p. 7–36; *Anuarul statistic al României, 1937–1938*, p. 41–78; Dr. S. Manuila: *Români și revizionismul*, „Arhiva pentru Știința și Reforma Socială“, XII, 1–2, p. 55; N. Bălcescu: *Scrisori către Ion Ghica*.

5. *Evoluția istorică*. Istoria socială a poporului român face un singur corp cu istoria lui obișnuită (pe evenimente și date). Sunt două aspecte care se completează perfect creând o unitate. Dacă în istoria propriu-zisă a românilor cercetările sunt destul de înaintate, istoria noastră socială este la început. Și nouă ne rămâne să dezvoltăm și să adâncim studiile făcute de marii înaintași, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, Radu Rosetti, Ștefan Zeletin, în trecut, și pe cele mai recente ale unor H.H. Stahl, prof[esor] P.P. Panaitescu, Al. Bărbat. Pământul românesc este construit în formă de cetate, spunea Bălcescu. În munții din inima acestei cetăți, în văile dintre dealuri (așa-numitele depresiuni sau „țări“), în lungul râurilor care treceau prin pădurile imense din șes, au fost așezările românești. Aci s-a format poporul nostru și permanența așezării lui pe acest pământ n-o poate nimeni nega, dacă este de bună credință. Români erau organizați în acel timp în cete de sat, de vale, de ocol (ținut, țară). Stăpânirea pădurilor, pășunilor și a terenului cultivat era devălmașe. Fiecare putea folosi din ele cât avea nevoie. Ceata era condusă de „oameni bătrâni și buni“ aleși de toți cetașii. Aceștia aveau și tineri

private (casa, prisaca, pământul de agricultură) care erau necesare vieții lor. Ele apăreau în urma activității speciale a unui cetaș: construcție, secătuire de pădure, munca agricolă. Ele se reintegrau însă curând stăpânirii obștești. Condițiile cerute spre a fi cetaș erau: locuirea în sat, recunoașterea de către sat, băștinășia, contribuția la cheltuieli. Acest stadiu primitiv de organizare a cetelor este cel al *devăl-mășiei* absolute. El a putut fi studiat în Vrancea, singurul loc unde s-a conservat până târziu din cauza unei situații speciale. Izolată de drumurile de comerț, ferită de pătrunderea capitalului comercial și cămătăresc (negustorii și zarafii), Vrancea s-a menținut până după 1800 în străvechile ei forme care au fost odată generale pentru întreaga țară.

Drumurile de comerț care au apărut înainte de secolul al XIV-lea prin Moldova de la Lvov până la Cetatea Albă și prin Muntenia de la Brașov la Dunăre (cu două ramificații: de la Târgoviște, una spre Chilia și alta spre Vidin) au schimbat această organizare. În ținuturile românești prin care treceau s-a petrecut un proces de transformare economică concomitent cu unul de ierarhizare socială. Conducătorii obștilor au devenit voievozi, iar unul dintre ei, mai târziu, domn. Aceasta este origina celor două state românești. Ardealul a fost împiedicat de către cucerirea maghiară să urmeze aceeași evoluție. Moldova și Țara Românească au evoluat normal, crescând în putere economică și întindere geo-politică, până la aservirea lor, după aprige lupte, de turci. Această epocă, Bălcescu o numește „voevodală“. După subjugare, comerțul decade, Chilia și Cetatea Albă dispărând economicește, iar forța politică trece în mâinile boierilor, stăpâni de moșii făcute prin strângere de biruri și cămătărie. Această epocă o numește Bălcescu „boierească“. Odată cu secolul [al] XVIII[-lea], schimbul capitalist transformă acest regim feudal într-unul cu caracter modern.

Domnii fanarioți slăbesc boierimea veche a țării creând o boierime nouă, recrutată din străini veniți din Turcia, îndeosebi greci, și din elemente românești ieșite din popor. Lupta dintre aceste două boierimi, cea mare și cea de rând, domină viața politică românească, începând de la mijlocul veacului al XVIII-lea. Boierimea de rând invocă ideea de egalitate, proclamată de revoluția franceză, împotriva boierimii mari. Propagatoare a adoptării instituțiilor politice și a civilizației occidentale, aceasta a dat imboldul pentru modernizarea țării.

În Revoluția de la 1848, boierimea aceasta de rând încearcă să ia conducerea în Muntenia și Moldova. Eșecul tentativei ei revoluționare n-a fost decât temporar. Sprijiniți de puterile Occidentului, care fac un comerț susținut de grâne și de textile în țările noastre, „pașoptiștii“, organizați în partidul liberal, ajung să ia conducerea țării. Prin abolirea de la 1857 a titlurilor nobiliare (a „pronomiilor boierești“), pașoptiștii transformă structura socială pe stări de până atunci a țării într-o structură liberală care, principal, socotește egali pe toți cetățenii țării, împărțiți în fapt de atunci încolo în *mari proprietari*, *burghezie* funcționarească și meșteșugărească

și țărănime. Aceasta din urmă o duce greu, cu toată reforma de la 1864. Datorită sporului de populație, pe care îl dezlănțuise la țară relativă îmbunătățire a condițiilor de trai, pământul pe care-l primise la succesivele reforme agrare nu-i mai ajungea și o silea să accepte condițiile oneroase ale tocmelilor agricole.

Ardealul a trecut prin aceeași fază feudală din sec[olul al] XV[-lea] până în sec[olul al] XIX[-lea], când s-a desființat iobăgia. O mai puternică industrializare începe din acest secol, sprijinită pe băncile române. Deși regimul austro-maghiar tindea la menținerea structurii agrare a Transilvaniei, el n-a izbutit.

Țărănimea se integrează de abia după împroprietărire și după acordarea votului universal, în viața politică a națiunii. Reformele acestea nu sunt însă de-ajuns. E necesară o acțiune educativă permanentă care să o pună în stare să folosească mijloacele tehnicii moderne, atât pe planul economic cât și pe cel al igienei.

Această ridicare a țărănimii la nivelul modern al țării, cu păstrarea și consolidarea a ceea ce e în tradiția satelor, este misiunea generației noastre. Pe ea trebuie s-o realizăm, fiecare la postul nostru de medic, veterinar, agronom, funcționar administrativ și, în perspectiva ei, trebuie să lucrăm oriunde ne-ar așeza viața. Serviciul Social are întâi de toate funcțiunea de a atrage atenția asupra acestei misiuni.

Întâia sută de ani a României a fost umplută de preocuparea de a clădi o capitală și orașe, de a organiza căile de comunicație care să le lege între ele și de a forma o burghezime. Statul românesc a devenit după 1850 un stat „de orășeni“, cum se temuse Bălcescu.

Acum trebuie să ne străduim să ștergem și în sate urmele veacurilor de cădere sub stăpânirea turcească, să le modernizăm, ridicând și restul de patru cincimi ale țării la un nivel comparabil celui deținut de țările cu un destin mai ușor.

De consultat: Nicolae Bălcescu: *Mersul revoluției la români*; M. Kogălniceanu: *Scrieri (Îmbunătățirea soartei țăranilor și Discurs la jubileul de 25 de ani al Academiei)*; I. Lupaș: *Istoria românilor*; H.H. Stahl: *Organizarea socială a țărănimii, Enciclopedia României vol. I*, p. 559; H.H. Stahl: *Contribuțiuni la studiul răzășiei în Nerej*, „Arhiva“, VIII, 4, și IX, 1–3; Alex. Bărbat: *Politica economică ungurească în Ardeal*, „Observatorul social-economic“, 1936, 3–4; P.P. Panaitescu: *De ce au fost Țara Românească și Moldova țări separate*, București, 1938; O. Neamțu: *Țară nouă*, București, 1939; H.H. Stahl, *Pentru sat*, București, f.a.

6. *Starea biologică*. Populația României s-a împătrit în ultimii 140 de ani. La 1810 trăiau pe întinderea de azi a României 5 milioane de locuitori; cincizeci de ani mai târziu, la 1860, acest număr de dublase. De 16 milioane după război, această populație a ajuns de 18 milioane în 1930 și atinge cifra de 20 milioane, în august 1939.

Creșterea aceasta a avut loc în urma unui excedent anual considerabil al balanței dintre nașteri și decese. Mortalitatea populației României a fost și e foarte ridicată (în 1935 eram țara cu mortalitatea cea mai ridicată din Europa: 21 la mie). Excedentul e realizat, astfel, datorită faptului că avem o natalitate, la fel, fără pereche de ridicată (cu natalitatea de 30,7 la mie, eram în același an 1935 în fruntea țărilor europene cu natalitate ridicată). În caz că mortalitatea noastră ar scădea, capitalul pe care-l reprezintă pentru națiunea română numărul membrilor ei ar fi sporit în mult mai mare măsură prin născuții noștri (deși țara cu nașterile proporțional cele mai numeroase, creștem anual cu mai puține suflete la mie decât o serie de alte țări ca Polonia, Bulgaria, Olanda, Portugalia etc., care au o mortalitate mai redusă decât noi). Mortalitatea infantilă reduce cu deosebire excedentul nostru anual: din cei născuți, 45% mor înainte de a fi împlinit 5 ani. O acțiune de educație a mamelor pentru ca să-și îngrijească mai bine copiii și să-i hrănească mai potrivit și de înzestrare a satelor cu medicii, surorile și agenții necesari ar putea remedia starea aceasta. Atari măsuri sunt necesare și în cazul adulților, decimați, la fel, înainte de vreme de moarte din lipsă de igienă, de alimentație mulțumitoare și de îngrijire medicală. (Pe când în țările europene 1 medic revine în genere la 1 000—2 000 locuitori, la noi revine la 3 000 locuitori; iar la țară la mai mult de 6 000.)

Creșterea aceasta a dat națiunii române greutate politică. Am câștigat unirea și neatârarea de azi și prin numărul impunător pe care l-am atins.

Ea ne-a creat și o mare dificultate: *suprapopularea*. Din rar populată, țara noastră a ajuns în acești 140 de ani din urmă țară cu populație foarte densă (65 locuitori la km pătrat în 1935, când media Europei era de numai 46 locuitori la km pătrat). Numai în intervalul 1930–1939 densitatea noastră la km pătrat a crescut cu 7 suflete. Urmarea este îmbucătățirea unei suprafețe de pământ arabil, care n-a mai sporit în ultimele decenii, la tot mai mulți oameni, fărâmițarea ei în loturi care nu mai pot hrăni o familie, tipul din ce în ce mai frecvent al țăranului care, având prea puțin pământ la țară, e nevoit să-și petreacă mai tot timpul în oraș după felurite meserii. Prevederea țăranilor din unele ținuturi, cum e Banatul, care nevrând să-și vadă pământurile îmbucătățite, au preferat să-și limiteze nașterile e fața cealaltă a acestei suprapopulări.

Ca să păstrăm ce am cucerit, avem nevoie, dacă nu să fim mai mulți, cel puțin să rămânem atâția câți am ajuns să fim.

Pentru asta trebuie să luptăm pe două fronturi. Trebuie să scădem mortalitatea printr-o campanie intensă de educație sanitară și de înzestrări sanitare. Și trebuie să creăm posibilități de trai noi pentru populația care nu-și mai găsește locul la țară, cucerind noi suprafețe de pământ arabil prin secarea bălților Dunării, intensificând agricultura, oferind ocupații anexe și posibilități de plasare în industrie, prin dezvoltarea unei industrii românești, spre a nu ajunge ca oamenii, de săraci, să evite să aibă copii. Aceste măsuri vor pune stavilă și tendinței de

limitare a nașterilor, care a[lt]minteri se va răspândi tot mai mult în țară. (În ultimele decenii natalitatea noastră medie scade fără întrerupere de la 42 la mie între 1911–1915 la 38 la mie între 1921–25, apoi la 25 la mie între 1926–30 și la 33 la mie în 1931–35).

De consultat: Dr. G. Banu: *Sănătatea poporului român și Mortalitatea infantilă în România*; I. Measnicov: *Mortalitatea populației rurale românești*, „Sociologie românească”, II, 4; Dr. C. Gheorghiu: *Asistența medicală rurală în România*, „Sociologie românească”, I, 2–3; Dr. S. Manuila și Dr. D.C. Georgescu, *Populația României* și Dr. Pupeza, Dr. Leonte, Dr. Mezincescu și Dr. C. Gheorghiu: *Sănătatea publică în România*, în *Enciclopedia României*, vol. I; Ion Claudiu: *Alimentația poporului român*.

7. *Starea economică*. România este o țară agrară, intrată într-un proces de industrializare. Faptul că mașinile, fierul și semifabricatele textile formează grosul importului românesc, indică aceasta.

Regimul agrar al României dinaintea de război era caracterizat prin dominarea marilor moșii. Țăranii cu pământ și cei fără pământ erau subordonați de fapt, dacă nu de drept, boierilor latifundiați. După reforma agrară importanța socială a marilor moșii a scăzut, fără să dispară complet însă. Fusesse redusă de la 8 milioane ha la 2 mil[ioane] ha. În ultimii 20 de ani pare-se că o nouă concentrare s-a făcut, îngroșând rândurile țăranilor chiaburi.

În 1930 repartizarea terenurilor agricole după categorii de întindere a suprafețelor exploatate era următoarea:

I. Exista o categorie de *țărani codași*, 2 460 000, adică 74,9%, care aveau pământ sub 5 ha în total 5 535 000 ha (28% din suprafața arabilă). Categoria aceasta se subîmparte în *codași propriu-ziși*, care au între 2–5 ha și duc o viață strămtorată, fără a fi complet lipsiți, apoi în *țărani săraci*, care au până la 2 ha și sunt obligați să recurgă la muncă și meserii anexe, și *muncitori agricoli* (pălmași), care n-au decât munca brațelor pentru a-și întreține viața. Proletariatul rural este într-o continuă creștere. O parte din muncitorii agricoli au o casă, ogradă și grădină în vatra satului, dar o altă parte nu au nici atât.

II. *Țăranii mijlocași* care au între 5–20 ha erau în număr de 74 000 gospodării (22,6%), posedând 6 315 000 ha (32 % din suprafața arabilă).

III. *Țăranii chiaburi și orășenii proprietari de ferme* cu 20–100 ha sunt în număr de 66 800 (2,1% cu o suprafață totală de 2 430 000 ha (12,2%)).

IV. *Moșierii* în număr de 12 200 (0,4%) posedau 5 470 000 ha (27,8%).

Țărănimia este deci fracționată în mai multe categorii sociale între care raporturile sunt destul de complexe.

În privința mediei suprafețelor arabile pe exploatații după regiunile agro-geografice, în 1930, ea era de:

2,05 ha în Bucovina
 2,20 ha în Carpații Moldovei
 2,25 ha în Carpații Munteniei
 2,40 ha în Platoul Transilvaniei și Transilvania de nord
 3,40 ha în Câmpia Tisei
 3,85 ha în Basarabia de nord
 4,75 ha în șesul Moldovei
 5,60 ha în șesul Dunării
 8,25 ha în Basarabia de sud
 8,70 ha în Dobrogea.

Aceste date sunt semnificative pentru posibilitățile locuitorilor din diferitele regiuni ale țării. Se observă că cei din șesuri au un teren mai mare, pe când cei din regiunea muntoasă și deluroasă au o medie a suprafeței arabile mai redusă. Din rândul acestora din urmă se recrutează grosul țăranilor siliți să-și caute ocupații anexe, fie ca muncitori agricoli, fie emigrând în orașe.

Populația activă pe profesii în 1930 se împărțea astfel:

Exploatarea solului	78,2%	populația rurală	90%	iar cea urbană	20%
Industrie	7,2%	populația rurală	3,8%	iar cea urbană	23%
Comerț și credit	3,2%	populația rurală	1,3%	iar cea urbană	12,3%
Transport	1,7%	populația rurală	6,7%	iar cea urbană	6,5%
Instituții publice	4,6%	populația rurală	1,8%	iar cea urbană	18%
Sănătate publică	1%	populația rurală	0,3%	iar cea urbană	4,3%
Alte categorii	4,1%	populația rurală	1,7%	iar cea urbană	15,6%
	100%		100%		100%

În privința comerțului aveam, în 1936, 170 000 întreprinderi din care 114 000 de comerț alimentară și băuturi, 26 000 de comerț de îmbrăcăminte și confecțiuni, 8 000 de comerț de aparate și mașini, 9 000 de materiale de construcții și mobile, 4 000 de produse chimice și droguri, 4 000 agenții de comerț și 5 000 diverse. Participarea țăranimii la comerțul exterior este redusă, deoarece [produsele] ei nu ating, în genere, calitatea cerută pentru export. La comerțul intern, iarăși, țăranimea participă într-o măsură destul de mică, fiind lipsită de o putere de cumpărare ridicată. Schimburile în natură sunt încă destul de frecvente, mai ales între produsele regiunilor deosebite (deal-șes, șes-baltă). Schimbul capitalist, cumpărarea și vânzarea, n-a pătruns decât parțial în satele noastre, gospodăria țăărănească trăind încă în mare măsură regimul economiei închise care-și satisface singură cât mai multe din trebuințe.

Totuși economia României este în plină transformare în sens capitalist.

Mai multe regiuni, cum e Banatul, Transilvania de miazăzi, Năsăudul, județele de câmp ale Olteniei și Munteniei, județele de munte ale Munteniei și Bucovina s-au deprins destul de bine să vândă, să cumpere și să calculeze.

De consultat: Roman Cresin: *Care este structura proprietății agrare din România și Mircea Vulcănescu: Excedentul populației agricole și perspectivele gospodăriei țărănești*, „Sociologie românească“ 1937, 2–3; Paul Sterian *Comerțul interior al României și I. Measnicov: Portretul statistic al Ținuturilor*, „Sociologie românească“ 1938, 4–6; Paul Sterian: *Debușeele interioare*, „Sociologie românească“, III, 10–12; *Anuarul statistic 1937–1938*, capitolul *Producția*.

8. *Starea culturală*. Din punct de vedere cultural, satele noastre sunt în plină prefacere și criză. Cultura lor tradițională, indisolubil legată de izolarea lor dinainte vreme, cu arta, credințele, sărbătorile, tehnicile ei agricole și practica ei de vindecare, este minată prin cultura, bazată pe știință de carte, a orașelor.

Aceasta, la rândul ei, încă n-a pătruns în sate deajuns de mult, ca ele să-i tragă folosul.

Așa azi, în multe ținuturi, țărănimea a părăsit o cultură completă de dragul unei științe relative de carte (în 1930 numai 57% din populația țării erau știutori de carte), care nu e folosită mai deloc în vederea câștigării prin lectură a culturii elaborate în orașe.

Sortii de reușită pentru ca să prindă cheag cultura modernă depind de schimbarea condițiilor de viață în care trăiesc acei oameni. De aceea, dacă statisticele făcute au arătat uneori procente uriașe de analfabeți în anumite regiuni, nu trebuie să ne speriem prea mult. Oamenii din această categorie au în general cultura lor tradițională impusă de un anumit fel de viață pe care îl duc. Felul de viață, singur posibil în acele condițiuni. Rămâne să se schimbe acele condițiuni și astfel cultura modernă să fie mai receptiv primită pentru ca statul să poată mai lesne conduce în liniile acțiunii lui viața poporului căruia i se adresează.

Regresul culturii tradiționale e o consecință inevitabilă a modernizării statului românesc. Nu trebuie să stăm totuși deoparte și să-l lăsăm pe țăran să se cufunde în nihilism în această epocă de tranziție. Trebuie să-l ajutăm îndulcind trecerea, căutând un compromis durabil între cultura lui tradițională și civilizația unificatoare pe care statul e nevoit s-o propage.

De consultat: Asupra civilizației țărănești, H.H. Stahl: *Filozofarea despre filozofia poporului român*, „Sociologie românească“, III, 4–6; Gh. Focșa: *Spiritualitatea țărănească*, „Sociologie românească“, II, 5–6 și Romulus Cotaru: *Etica drăgușenilor*, „Sociologie românească“, III, 7–8; despre știința de carte, Dr. Sabin Manuila: *Știința de carte a populației României*, „Arhiva pentru Știința și Reforma Socială“, XVI, p. 931; despre numărul învățătorilor, I. Measnicov: *Raportul dintre știința de carte și numărul învățătorilor*, „Sociologie românească“, II, 2–3.

9. *Ținuturile*. Legea administrativă din 1938 a împărțit România în 10 Ținuturi, care grupează destul de uniform județele țării și nivelează într-o oarecare măsură granițele provinciilor istorice.

Manifestările locuitorilor acestor noi unități sociale diferă între ele după așezare, bogății, căi de comunicație, structura fizică și psihică a locuitorilor și trecut, adică potrivit cadrelor.

Diferențele marcate dintre Ținuturi pot fi sugerate pornind de la datele Tabloului statistic al Ținuturilor întocmit de ing. Measnicov și publicat în „Sociologie românească”.

Se va insista cu deosebire asupra Ținutului în care se găsește Școala și în care vor lucra elevii ei. În vederea unei înfățișări mai detaliate se vor folosi monografiile județelor ce-l compun și ale orașelor de pe întinsul lui, ce se găsesc în vol. II al *Enciclopediei României* (elemente utile în acest scop se găsesc cu deosebire în capitolele „Înfățișare socială”).

Cu acest prilej, se va contura și plasa din Ținut aleasă pentru acțiunea Serviciului Social Tineret. Cum materialul e bogat, despre subiectul acesta pot fi ținute mai multe lecții. Aci se încadrează și lecțiile invitațiilor școlii.

De consultat: ing. I. Measnicov: *Portret statistic al Ținuturilor*, „Sociologie românească”, III, 4–6; Sabin Manuila și D.C. Georgescu: „Populația României” în *Enciclopedia României*, vol. I (pentru hărțile densității pe regiuni, ale științei de carte pe județe etc., *Enciclopedia României*, vol. II); A. Golopenția: *Plășile în care lucrăm și Ce avem de făcut în cele zece plăși*, „Curierul Serviciului Social”, 6 și 7.

III. Metoda de cercetare

10. *Metode de cercetare a faptelor sociale*. Observație se numește cunoașterea unui fenomen neprovocat, a unui fenomen care s-a născut firesc, adică fără intervenția noastră la cauzalitatea lui. Ea e de două feluri, după cum cel care o face ia el contact cu fenomenul, sau află despre el prin relatările altcuiva, în genere mai puțin pregătit.

În cel dintâi caz avem a face cu observația *directă*, iar în al doilea cu observația *indirectă*.

Experimentul se deosebește de observație prin faptul că el este provocat de cel care-l observă. Destul de rar folosit de către sociologi, pentru că uneori le lipsește puterea de a-l determina, iar alteori periclitizează mersul echilibrat al societății, el este totuși utilizat cu prilejul verificării unor fenomene de ordin secundar.

A face observație și experiment, mai ales în sociologie, impune în mod necesar și un alt lucru: *înțelegerea*. Aceasta pentru excelentul motiv că oamenii leagă de cele mai multe ori de un fapt social un înțeles pe care acest fapt, prin

însăși firea lui, nu-l spune, deseori nici nu-l sugerează. De exemplu, umblatul cu capul gol care, în oraș, e semn de sportivitate, la țară e semn de doliu.

Un cercetător care n-ar căuta să degaje semnificația deosebită după mediu a acestui fapt n-ar înțelege într-un atare caz nimic din fenomen. În rezumat, e nevoie să cunoaștem faptele sociale nu numai exterior, înregistrându-le, ci trebuie să căutăm să aflăm și înțelesul lor pentru cei ce le-au realizat. Interpretarea lor numai în perspectiva mediului nostru, al observatorului, este una din erorile cele mai mari pe care le putem face.

Este însă cu puțință să surprindem înțelesul faptelor sociale? O nedumerire, care se dizolvă dacă ne dăm seama că omul e capabil să se familiarizeze și cu viața membrilor unei unități străine.

Ca să cercetăm, de pildă, viața minerilor, ne vom integra în viața lor, vom conviețui cu ei până când îi vom înțelege. În cazul în care mai rămân anumite fenomene, pe care nu le putem încerca, folosim larga rezonanță și putere de transpunere de care e capabil sufletul omenesc pentru a surprinde stările sufletești ale semenilor, oricât de diverse ar fi îndeletnicirile lor.

Această trăire nu trebuie să ducă, însă, la sacrificarea cercetării obiective.

Să nu ne limităm niciodată la un singur informator, ci să apelăm totdeauna la mai mulți, având grijă ca aceștia să fie din diferite categorii sociale. E bine să fie și de diferite vârste, de sex diferit, de pregătire intelectuală diferită. Faptul poate fi precizat mult mai ușor în acest caz. *Cercetarea tuturor aspectelor*. Să nu privim un lucru sub o singură fațetă, sub un singur unghi. Ci total. În toate aspectele. Altfel putem ajunge la rezultate contradictorii.

Înțelegerea esențialului. Sunt și aspecte neesențiale, care, dacă le dăm atenție deosebită, întunecă esențialul. De aceea operația aceasta de distingere între esențial și neesențial e necesară.

Interdependența factorilor. Dacă trebuie să înlăturăm neesențialul nu înseamnă că trebuie să simplificăm problema căutând explicația unui fenomen într-un singur factor. Viața e un tot, în care părțile se influențează și se determină reciproc. Nu trebuie uitat acest lucru, ci stabiliți toți factorii și proporția în care au intervenit efectiv. Această influență reciprocă a factorilor între ei, această interdependență a lor, care face ca atât cadrele cât și activitățile sociale să nu lipsească din nici un fenomen și care se dezvoltă laolaltă, se numește *legea paralelismului sociologic*.

Ca o orientare de ordin general trebuie să mai adăugăm următoarele: Orice observație trebuie să fie: a) controlată, adică fenomenul să fie privit în mai multe rânduri pentru ca nu cumva existența lui să fi fost întâmplătoare, b) verificată. Adică făcută și în alt loc astfel încât să putem face generalizarea.

Bibliografie: D. Gusti–Tr. Herseni: *Elemente de sociologie*; Dimitrie Gusti: *Cunoaștere și acțiune*, volumul 1, capitolul II și volumul 2, capitolul I; H.H. Stahl: *Tehnica monografiei sociologice*, București, 1934.

11. *Cum se definește un fapt social*. Indicăm aici trăsăturile ce definesc un fapt social și care trebuie să fie urmărite cu grijă de orice cercetător, atunci când vrea să prezinte și să lămurească un fapt social.

a) *Spațiul*. Orice fapt social se petrece pe o arie mai mult sau mai puțin întinsă. Aria aceasta trebuie delimitată (de pildă: un anume tip de casă, de costum, de bocet, de plug, de tehnică agricolă sau zootehnică se întâlnește numai în satele cutare, în valea cutare).

b) *Timpul*. Orice fapt social e istoric; s-a născut la un anume moment și durează până la un altul. Ca atare, spre a-l lămurii, trebuie fixate momentul lui de naștere și, în caz că aparține trecutului, data intrării lui în penumbră sau moarte. Evident că și aci, ca și în cazul localizării în spațiu, e greu să obținem precizări matematice. Se pot însă surprinde cel puțin momentele de ieșire la iveală ale faptului dacă — printr-o anumită pricepere — nu putem sesiza și perioadele de incubație a aceluia fapt și primele lui licăriri (de pildă: când a apărut o anume formă a răzășiei, un anume negoț, tendința de a emigra în oraș, în satul studiat).

c) *Frecvență*. Unele fapte sociale sunt foarte răspândite, altele rare. Stabilitatea frecvenței sau a rarității lor ne dă de abia greutatea lor socială (astfel, costumul tradițional mai poate fi purtat numai de câțiva bătrâni sau de tot satul, cutare tehnică agricolă să fie cunoscută numai de puțini gospodari novatori sau de toți).

d) *Situația socială*. Oamenii de condiții sociale diferite făptuiesc și reacționează deosebit. Logica lor e deosebită și preocupările lor nu sunt aceleași. Determinarea unui fapt social oarecare reclamă și o precizare a păturii sociale care i-a dat naștere și-l conservă și a atitudinii celorlalte pături față de el (costumul bogatului e pe alocuri mai modernizat, în altă parte mai tradiționalist decât al săracului; emigrarea la oraș un fapt care de obicei nu pornește decât de la țăranii săraci; darea copiilor la școli, altul care intervine mai ales în cazul țăranilor bogați).

e) *Sexul*. Prin firea lor emotivă femeile sunt întotdeauna mai aproape de magie, religie și mistică. De aceea, în general, ele sunt mai legate de tradiție decât bărbații, care, gândind mai discursiv și având mai puțină emoționalitate sau cel puțin o emoționalitate mai organizată, se scutură mai lesne de astfel de stări de spirit, fiind mai novatori. Nici o mirare deci dacă bărbații vor lipsi mai des de la biserică în sărbători, pe când pentru femei participarea e aproape o dogmă, și dacă nu vor crede în anume obiceiuri pe care le respectă cu sfințenie mamele și soțiile lor.

f) *Vârsta acelorora care participă la un anume fapt social*. Trecând peste faptul că tinerețea și bătrânețea sunt uneori lucruri deosebite de numărul de ani pe care-l are cineva — sunt oameni care se nasc bătrâni — tinerețea ca vârstă are un anumit

fel de a privi viața și de a făptui. Ea e mai entuziastă, mai radicală și mai receptivă în a primi lucruri noi. Bătrânețea, care e vecină cu moartea, iese mai greu din făgaș, această apropiere de moarte comunicându-i mai accentuat ideea lipsei de rost a schimbării de atitudini. Astfel că nu e de mirare dacă, plecat o vreme la oraș, flăcăul va aduce noi obiceiuri, o altă logică, pe când bătrânul în aceleași condiții — minus tineretea — n-o va face. Trebuie dar să stabilim dacă un fapt provine de la bătrâni sau de la tineri, categoria de vârstă, care-l afirmă și comportarea celorlalte generații față de el.

De consultat: H.H. Stahl: *Tehnica monografiei sociologice*, București, 1934; A. Golopenția: *Monografia sumară a satului*, „Curierul Serviciului Social“, 1939, 4.

12. *Cercetările comune tuturor echipelor.* Satele și orașele țării noastre au probleme comune, după cum prezintă și probleme speciale, care variază de la așezare la așezare și care decurg, fie din situația geografică a localității respective, fie dintr-o îndeletnicire sau deprindere caracteristică. Cercetătorul va trebui să studieze atât înfățișările comune tuturor așezărilor românești, cât și aspectele particulare fiecărui sat sau fiecărei regiuni.

În ce privește cercetările generale, Serviciul Social folosește anul acesta: 1. Foile de familie și economice, ale căror rosturi sunt similare cu cele arătate de d-l M. Sanielevici, referitor la recensământul general, în „Arhiva pentru Știința și Reforma Socială“, IX, 4; 2. Formularul pentru studiul vieții economice a satului; 3. Formularul pentru studiul stării sanitare a satului; 4. Formularul pentru studiul vieții culturale a satului.

Cu prilejul prezentării acestor formulare, se va insista cu deosebire asupra faptului că trebuie pusă multă atenție la completarea unui formular. Foarte simple în aparență, formularele statistice tentează la neglijență. Urmarea e că formularele celor care le-au socotit mai prejos de ei sunt, de foarte adeseori, incomplete și inutilizabile. Pentru a nu păra du timpul și cheltuiala investită în recensăminte sau anchetele făcute cu ajutorul formularelor pomenite e nevoie ca fiecare colaborator să analizeze atent formularul și să nu scape din vedere la completare nici una din chestiuni, în cazul nici unui exemplar de formular.

Educația în acest sens va fi făcută și consolidată la teren, cu prilejul unei aplicații. Se vor completa acolo, sub privegherea unui comandant, câteva, puține, formulare de echipele Școlii, insistându-se ca să fie obținut răspuns clar la fiecare întrebare și ca nici o întrebare să nu rămână nepusă, ca nici un răspuns (fie și lipsa de răspuns) să nu rămână neconsemnat.

13. *Cercetările speciale locale.* Realitatea socială românească este foarte diferențiată. Uneori sunt deosebite stadiile de evoluție socială, la care au ajuns diferitele regiuni ale țării. În România contemporană se mai găsesc rămășițe ale

devălmășiei absolute (Vrancea), resturi ale regimului iobag feudal (moșii lucrate în dijmă, rășfeturi) și gospodării exploatare capitalist în vederea vânzării pe piață.

Alteori vitregia pământului ori suprapopulația împing țărănimea sărăcită să recurgă la munci și meserii anexe. Astfel, o parte din proletariatul rural face munci speciale (pădurărit, făcutul ciuberelor, cercurilor, producerea mangalului), o altă parte este obligată să emigreze la orașe, unde bărbații devin lucrători sau mici negustori, iar femeile devin servitoare sau muncitoare. În sfârșit, o altă categorie descoperă un comerț specific țărănesc (strânsul de lână, de voștină, de păr de porc), prin care-și asigură existența.

Toate aceste fenomene, care sunt mult mai variate și complexe decât le-am schițat noi aici și în care țara noastră este foarte bogată, e bine să fie lămurite, pentru ca forurile competente să poată lua măsurile utile: să le înlăture sau să le promoveze.

Studiul problemelor speciale se face fie dând o descriere a fețelor mai însemnate pe care le prezintă, fie făcând o anchetă prin formulare întocmite anume. În acest al doilea caz se pot obține și preciziunile cantitative spațiale și istorice care fac cu puțință definirea completă. Formularele respective se întocmesc așa că se studiază întâi fenomenul respectiv, emigrarea la oraș, de pildă, în toate fețele lui, apoi se stabilesc aspectele lui, care ar fi interesant să fie precis cunoscute în toate cazurile de emigrare. Din acestea se face apoi [un] formular care se completează pentru toate gospodăriile satului studiat, sau, în caz că lucrul nu e cu puțință, numai pentru tot a doua, tot a treia, a patra gospodărie ori numai pentru partea de sat care prezintă fenomenul respectiv în mod pronunțat. Procedeele folosite trebuie menționate todeauna, când se prezintă rezultatele.

Iată un astfel de formular întocmit pentru studiul lucrului la oraș al locuitorilor unui sat din Muntenia de nord:

ANCHETA

asupra lucrului la oraș al locuitorilor din Bogați-Dâmbovița

- 1) Gospodăria nr. ...
- 2) Membrii gospodăriei:
Numele... sex... vârsta...
Numele... sex... vârsta...
Numele... sex... vârsta...
Numele... sex... vârsta...
Numele... sex... vârsta...
- 3) Cât pământ: livezi... ha, vie... ha
agricol... ha
- 4) Ce vite: ...

- 5) A plecat cineva? DA, NU
 Cine... căsătorit/necăsătorit
 Când a plecat... Unde lucrează...
 Ce lucrează...
 Ce salariu are... sezonier DA, NU, permanent DA, NU.
- 6) De ce pleacă?
- ...
- 7) Câți bani a făcut? ...
 A cumpărat pământ? ...
- 8) Cheltuielile de întreținere ...
- 9) Pe unde a mai fost? ...
 1935...
 1936...
 1937...

Spre a-și ajunge scopul, acel de a obișnui ochii tinerilor din Școală să surprindă astfel de probleme speciale, lecția va cuprinde expunerea amănunțită a câtorva cercetări din cele publicate în „Sociologie românească” sau cunoscute din campanii și cercetări anterioare de comandantul care ține lecția.

De consultat: Revista „Sociologie românească” (S.R.), care a publicat mai ales în anii 1937, 1938, 1939, numeroase cercetări speciale asupra satelor românești. Cităm câteva: Florea Florescu: *Vidra: Vânzătorii și meșteșugarii ambulanți*, S.R., 1938, 4–6; Gh. Reteganul și Gh. Bucurescu: *Ocupațiile anexe ale locuitorilor din Căianul Mic*; Gh. I. Ciorănescu: *Lunca, satul de fabricanți de preșuri și velințe din Dâmbovița*, S.R., 1938, 7–9; I. Gugiuman: *Migrațiunile sezonale la bulgarii hușeni*; Ștefan Popescu: *Zidarii teleormăneni din București*, S.R., 1938, 10–12; Ștefan Popescu: *Măturătorii Capitalei*, S.R., 1939, 1–3; Magdalena Livezeanu: *Oltanii din Bălcești-Vâlcea*, S.R., 1937, 5–6; Ion Berca: *Mișcarea spre orașe a locuitorilor din Arcani-Gorj*, S.R., 1937, 9–10.

14. *Alcătuirea unei monografii*. Piatra de încercare a cercetătorilor realității sociale e monografia de unitate socială. Cercetări fragmentare, cum sunt cele cerute tuturor echipelor sau cele care lămuresc o problemă specială, pot fi duse la bun sfârșit de oricine e atent și ordonat. Monografiile, care să caracterizeze voința socială a unității studiate, nu le izbutesc decât celor care au învățat să vadă simultan fețele numeroase ale realității sociale și legătura strânsă dintre ele.

La o monografie nu importă numărul paginilor. Multe volume groase care se intitulează astfel, sunt, bine privite, niște simple conglomerări de studii speciale. Și, în schimb, alte articole scurte consacrate unei unități sociale sunt monografiile în înțelesul de explicare a unei unități sociale până în structura și dinamica ei cea mai intimă, pe care i-l dăm.

Analiza fiecărui cadru, inventarierea tuturor manifestărilor, a relațiilor și a proceselor unității studiate este etapa pregătitoare a întocmirii unei monografii. Aceasta e realizată de abia atunci când e caracterizată voința socială a acestei unități, prin stabilirea măsurii în care manifestările domină cadrele. Redactarea definitivă nu trebuie începută decât după această operație. Calitatea la care trebuie să râvnească oricine redactează o monografie este conciziunea.

Cercetările speciale, care ne apropie de problema centrală a vieții satului studiat, când sunt bine alese, sunt școala cea mai potrivită în vederea întocmirii de monografii.

De consultat: O orientare asupra cercetărilor prealabile întocmirii monografiei oferă: H.H. Stahl: *Monografia unui sat*, București, 1937 și A. Golopenția: *Monografia sumară a satului*, „Curierul Serviciului Social“, 1939, 4.

Adnotare
Sanda
Golopenția

ÎNDREPTAR PENTRU ORGANIZAREA INSTRUCȚIEI SOCIOLOGICE ÎN ȘCOLILE DE PREGĂTIRE S.S.T.

Publicat sub formă de broșură de Serviciul Social/ Institutul de Cercetări Sociale al României, Fundația Culturală Regală „Principele Carol“, 1939, 39 p. Nesemnăt.

Atribuirea a fost făcută posibilă de către H.H. Stahl care, în *Amintiri și gânduri din vechea Școală a „monografiei sociologice“* (București, Minerva, 1981), scria:

În cadrul Serviciului Social [...], Golopenția a prevăzut o săptămână de instructaj sociologic, în 1939 publicând o broșură de 39 de pagini, *Îndreptar pentru instrucția sociologică în școlile de pregătire a Serviciului Social al tineretului*. Broșura a fost redactată exclusiv de către

Golopenția, deși fără să-i poarte semnătura. Totuși ea îi aparține și e drept să fie socotită ca operă a lui. Socotesc că această broșură este de o importanță capitală pentru înțelegerea justă a Serviciului Social și a modului cum gândeam pe atunci rosturile sociale ale sociologiei.

Ideile de bază ale acestei broșuri au încă și azi, cred, un interes deosebit, căci ceea ce se urmărea era educarea cetățenească a tineretului, în sensul de a le da informația trebuitoare pentru cunoașterea problemelor reale ale țării, în aspectele lor istorice, actuale și de perspectivă, deci de antrenarea lor constienți în acțiune. În afară de o bibliografie selectivă a problemelor, generală, dar și diferențiată pe regiuni, broșura cuprinde și o schiță sumară, totuși clară și sugestivă, a istoriei noastre sociale, așa cum a fost ea înțeleasă de la Bălcescu încoace, o analiză demografică și economică a țării, a biologiei și demografiei ei, a structurii social-economice, a orașelor și categoriilor sociale, a mișcărilor de tranziție de la sate în orașe, a proceselor de modernizare și industrializare, toate formând laolaltă un tablou unitar, document atât de valoros încât nu poate lipsi dintr-o istorie a vieții noastre culturale așa cum era ea văzută, în preajma celui de-al doilea război mondial, de Școala de sociologie românească. Broșura mai cuprinde și elemente de metodologie și tehnică a cercetării sociologice, desigur folosind terminologia, chiar și unele idei directive ale concepției gustiene, depășind-o totuși, prin interpretări care fac ca până și „voința socială“, preconizată de Gusti, să piardă caracterul ei metafizic, devenind mai concretă, în sensul considerării ei ca fenomen politic (p. 363–364).

A.G. vizează, prin acest text, formarea conducătorilor de cercetări care să asigure, în lucrul Echipelor, caracterul omogen și calitatea științifică permițând însumarea rezultatelor simultane în cercetări de anvergură desfășurate cu regularitate meteorologică la nivelul întregii țări. E, într-un fel, o prefigurare sociologică a Serviciului exterior al Institutului Central de Statistică, înființat în anii 1940 (prin reprezentare sistematică în plăși, județe și regiuni). Cf. comentariul nostru la *Structura socială a României. Contribuția recensământului din 1941 la lămurirea problemei* (în *Opere II*, p. 621).